

استیلا و حیات رای؛ شرق و غرب

مؤلف: استیلا قیوور

ترجمه: دکتر رضا شیخی

سرشناسه: اسحاق پور، یوسفه ۱۳۱۸ - Ishaghpour, Youssef |
 عنوان و نام پدیدآور: ساتیاجیت رای؛ شرق و غرب/ یوسف
 اسحاق پور/ ترجمه‌ی محمدرضا شیخی. | مشخصات نشر: تهران:
 شورآفرین، ۱۳۹۹. مشخصات ظاهری: ۱۱۸ ص. | فروست: کلوزآپ ۱۲/
 دبیران: سعیده طاهری و بابک کریمی | شابک: ۱-۲۵۹۰۰۳-۶۲۲-۹۷۸
 | وضعیت فهرست‌نویسی: فیفا | موضوع: رای، ساتیاجیت، ۱۹۲۲-۱۹۹۲ م.
 - نقد و تفسیر | شناسه‌ی افزوده: شیخی، محمدرضا ۱۳۵۳ -، مترجم
 | شماره‌ی کتاب‌شناسی ملی: ۶۱۳۷۴۲۲ | رده‌بندی دیویی: ۹۲-۲۳۳۰۴۳۰/۷۹۱
 | رده‌بندی کنگره: PN۱۹۹۸/۳

عنوان اصلی: Satyajit Ray: l'Orient et l'Occident

کلوزآپ ۱۲

دبیران: سعیده طاهری و بابک کریمی

ساتیاجیت رای؛ شرق و غرب

یوسف اسحاق پور

ترجمه‌ی محمدرضا شیخی

ویراستار: گروه فیلم‌ها و رسانه‌ها

مدیر هنری و طراح جلد: سارا شیخی

مدیر اجرایی و ناظر چاپ: حسین کاظمی

چاپ و صحافی: پردیس دانش

چاپ اول: بهار ۱۳۹۹

تیراژ: ۵۰۰ نسخه

قیمت: ۲۰۰۰۰ تومان

شابک: ۱-۲۵۹۰۰۳-۶۲۲-۹۷۸

نشانی: تهران، خیابان مطهری، کوچه پروشانه، پلاک ۲۵

تلفن: ۰۲۱۳۵۵۷۹۱۴۵، هم‌راه: ۰۲۱۳۳۰۴۳۹

فهرست

پیش‌گفتار / ۸

مقام شعر / شعر پنج‌بازان / ۱۲

سنت در «عصر روز نگری» / سرود ایمان و جنون / ۳۳

دوره‌های زندگی: بی‌نیازی / ۶ / سده‌گانه‌ی آهو / ۴۷

گذشته‌نگری‌ها: فضای حافظه / بار زمان / تأثیر موسیقی / ۷۱

تلفیق شرق و غرب / چارولان / ۸۷

پیش‌گفتار

سینما به مثابه یک نیروی متحول در دنیا فقط چند ملت اروپایی وجود داشتند و ایالات متحده‌ی آمریکه؛ در جاهای دیگر فقط بومیان می‌زیستند و بس. تأثیرات قدرت نظامی، اقتصادی و فرهنگی غرب بر این «دیگران» هرچند بدیهی است، اما نفوذ معنوی‌اش نیز کم‌تر از آن تأثیرات نبود، همانند که آرام‌تر و خزنه‌تر بوده، و برحسب گوشه‌گوشه‌ی دنیا، متفاوت.

طی حدود دو قرن، در بنگال بود که غرب، یعنی دقیقاً امپراتوری بریتانیا، قوی‌ترین نفوذ را داشته است. رد پای این حضور همه‌جانبه را می‌توان در فرهنگ نوین بنگالی و تا زمان شکل‌گیری نثر رمانی و مجموعه آثار که در محفلن تاگور که نقشی اساسی و سرنوشت‌ساز برای ساتیاجیت رای داشته است مشاهده کرد.

این رابطه‌ی ذاتی بین شرق و غرب یا در معنای دیگرش رابطه‌ی بین سنت و مدرنیته - و به گمان من یکی از درونمایه‌های محوری آثار ساتیاجیت رای - به نام این همه معضلات و مشکلات دشوار، دراماتیک، نوآورانه و ویرانگرش، همیشه من شرقی «غربی‌شده» را شیفته و مفتون خود کرده است؛ همچنان که مسئله‌ی سینماتوگرافیک «زمان» در فیلم‌های سینماگر بزرگ هندی چنین نقشی داشته، آن‌هم از رهگذر تغییری که ناگزیر بر اساس چنین رابطه‌ای بین دو لحظه‌ی تاریخی تحمیل می‌شود.

مجموعه آثار ساتیاجیت رای خود یک قاره است که خودم را صرفاً به بررسی آن محدود خواهم کرد. بله، قاره است: نه آن‌چنان به خاطر این‌که، البته به درستی، هند را شبه‌قاره می‌نامند، بلکه به دلیل تنوع معضلات، رویکردها، ژانرها و سبک‌های فیلم‌های او. از آن‌جا که ساتیاجیت رای خود به تنهایی یک سینما بود، باید دنیای پیچیده‌اش را در تمامی حیات و در تمامی درجات سطوح اجتماعی، تاریخی و فرهنگی می‌پیمود. لاجرم رای این‌که حتی نگاهی کلی به آثارش داشته باشیم باید به چیزی بیش از یک جستار کوتاه بماند.

با این حال، نیاز جدی بود جستار این است که فرصت انتخاب می‌دهد، انتخابی که در وهله‌ی نخست از نویسندگی جستار است. پس در این‌جا صحبت بر سر همین رابطه‌ی بین غرض و شری بین سنت و مدرنیته، و همچنین مسئله‌ی سینماتوگرافیک زمان در برخی از فیلم‌های ساتیاجیت رای است. اما تردیدی هم در این نیست که این فیلم‌ها شاهکارهای ساتیاجیت رای و در زمره‌ی بزرگ‌ترین فیلم‌های سینمای جهان هستند: سه‌گانه‌ی آ‌پو، تالار موسیقی، الابه، چارولاتا و شطرنج‌بازان.^۱

۱. سپاس گزارم از آتوان دوبک برای شطرنج‌بازان (سینمای نویسندگان، کایه دو سینما، ۱۹۹۵) و ژاک آمون برای الابه (خلق فیگور انسانی، سینماتک فرانسه، ۱۹۹۵).